

Marek Żak

Model spolegliwego opiekuna i wychowawcy w świetle zawodowych kompetencji sądowych kuratorów społecznych

---

Nauczyciel i Szkoła 3 (48), 155-163

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek ŻAK

Absolwent Górnośląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej
im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach

Model spolegliwego opiekuna i wychowawcy w świetle zawodowych kompetencji sądowych kuratorów społecznych

Słowa kluczowe

Kompetencje, kuratela, proces resocjalizacji, spolegliwy model osobowościowy.

Streszczenie

Model spolegliwego opiekuna i wychowawcy w świetle zawodowych kompetencji sądowych kuratorów społecznych

Nasilająca się w ostatnich latach w Polsce przestępczość przybiera coraz bardziej złożoną formę i budzi szeroki niepokój społeczny. Ponoszenie wysokich kosztów przy nikłych efektach resocjalizacji w warunkach zamkniętych powoduje sięganie do alternatywnych rozwiązań w zakresie izolacji więziennej, tj. obejmowania sprawców przestępstw środkiem probacyjnym wykonywanym w środowisku otwartym, który nazywany jest kuratelą sądową. Obecnie zajmuje on równorzędnie miejsce wśród innych środków stosowanych przez prawo karne.

Resocjalizacyjne oddziaływanie na sprawców przestępstw urasta do rangi spraw pierwszoplanowych. Jednak w literaturze przedmiotu brakuje opracowań charakteryzujących środowisko kuratorów społecznych. Najczęściej natrafic w niej można na tematy dotyczące zadań i podstaw prawnych zawodowej kurateli sądowej. Dlatego celem niniejszego opracowania było poznanie kompetencji zawodowych kuratorów społecznych, które to mogą mieć wpływ na efektywności prowadzonych przez nich dozorów.

Podjęto próbę omówienia miejsca i roli społecznego kuratora sądowego w systemie resocjalizacji i profilaktyki, a także funkcji, jaką odgrywa kuratela w komplementarnym wsparciu społecznym. Przedstawiono także kuratora jako wychowawcę i opiekuna oraz wskazano na cechy osobowości, które powinny charakteryzować model spolegliwego kuratora. Na koniec ukazano przegląd badań własnych.

Key words

Competences, guardianship, process of social rehabilitation, trustworthy personality model.

Summary

Model of a trustworthy guardian and tutor in the light of professional competences of court-appointed social workers

Growing delinquency in Poland in recent years has become more and more complex and provokes large social anxiety. Bearing the high costs of ineffective social rehabilitation in restricted conditions leads to the application of alternative solutions in respect of prison isolation, namely subjecting the perpetrators to a probation measure exercised at large, the so-called guardianship. It has now an equal position among other measures applied by the penal law. Rehabilitation influence on perpetrators becomes one of the priority issues. However the literature on this subject does not include studies

describing the environment of social workers. The most frequent issues concern the tasks and legal bases of professional guardianship. Therefore the purpose of this work was to explore the competences of expert social workers which might influence the effectiveness of supervision performed by them.

An attempt was made to discuss the place and the role a court-appointed social worker in the system of social rehabilitation and prophylaxis, as well as the function of guardianship in the complementary social support. The social worker has been presented as a tutor and guardian, and personal features of a model trustworthy guardian have been indicated. Finally, a review of own studies has been provided.

Wprowadzenie

Życie w społeczeństwie wymaga od każdego człowieka przestrzegania i poszanowania obowiązujących w nim norm prawnych. Naruszenie praw, moralnych, społecznych czy jakichkolwiek innych skutkuje zastosowaniem odpowiedniego środka karnego, począwszy od najłagodniejszego do kary pozbawienia wolności łącznie.

Współczesne tendencje poszukujące skutecznej metody zapobiegania i zwalczania zjawiska przestępczości akcentują alternatywny dla izolacji więziennej środek i sposób postępowania. Takim środkiem opartym na elementach wolnościowych jest wyspecjalizowany organ władzy publicznej, którym jest instytucja kurateli sądowej. Skupia ona wokół siebie bardzo zróżnicowane grono ludzi, co jest wynikiem przyjętego obecnie modelu kurateli, który poza kuratorami zawodowymi w znacznym stopniu opiera się na pracy kuratorów społecznych. Dlatego szczególnie ważne i istotne staje się to, aby funkcje kuratorów społecznych pełniły osoby kompetentne z wysokimi kwalifikacjami przydatnymi w pracy resocjalizacyjnej.

Jak twierdził nieżyjący już Stanisław Śliwiński, „nie można z całą stanowczością wyłączyć możliwości poprawy przestępców, ale też nie można wykluczyć istnienia przestępców niepoprawnych czy osób trudnych do poprawy”¹. W naukach pedagogicznych wychowanie rozpatrywane jest jako proces interakcji personalnej pomiędzy wychowawcą a wychowankiem oraz sprzężenie zwrotne, jakie między nimi zachodzi. Taki proces można nazwać budowaniem zaufania między ludźmi, którego nie można zadeklarować i którego nie można wprowadzić poprzez zmiany organizacyjne. Rodzi się ono w toku długotrwałego, żmudnego oddziaływania na codzienne sprawy, podczas których ludzie się wzajemnie poznają i sprawdzają oraz oceniają².

Współczesny model kurateli

Współczesny model kurateli opiera się na wiedzy i fachowości akcentowanej przy tym okazywaniem szacunku dla oddanej pod dozór osoby oraz na zasa-

---

¹ A. Barczyk, P. P. Barczyk, *Wybrane zagadnienia historii resocjalizacji*, Impuls, Kraków 1999, s. 27.

² A. Lipski, *Koncepcja organizacji uczącej się w kontekście edukacji i gospodarki*. [W:] *Status prawno-organizacyjny i pedagogiczny szkolnych nierasowych środowisk wychowawczych*, red. A. Barczyk, P. P. Barczyk, GWSP, Mysłowice 2008, s. 24.

dach humanitaryzmu i egalitaryzmu³. Natomiast działalność kuratorów to powtórna socjalizacja, świadomy i celowy proces bezpośredniego lub pośredniego oddziaływania na jednostkę, która objęta jest aspektem wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym.

Wymierny efekt kuratorskiej działalności probacyjnej zależy od wielu czynników. Jednym z nich jest opracowanie trafnej diagnozy przypadku, czyli rozpoznania źródła destruktywnych zachowań podopiecznego i przyczyny jego wykolejenia – tzw. pasywa, oraz rozpoznania czynników, na których kurator będzie mógł oprzeć swój proces resocjalizacji podopiecznego – czyli aktywa.

W związku z tym, że w praktyce najczęściej nigdy nie mamy do czynienia z tzw. „czystą” postacią zaburzeń w zachowaniu podopiecznego, określenie przyczyn ich zaistnienia wymaga interdyscyplinarnego podejścia, a także przeanalizowania całego zebranego materiału osobopoznawczego pod względem wyodrębnienia w nim czynników biopsychicznych, tkwiących w organizmie jednostki, oraz czynników socjokulturowych powiązanych z jej środowiskiem. Tak więc, resocjalizacja w działalności kuratorów jest procesem zróżnicowanym, zarówno pod względem szczegółowych zadań, jak i sposobu postępowania naprawczo-socjalizującego⁴.

Według rekomendowanych zaleceń oddziaływanie kuratora na skazanych powinno być realizowane przede wszystkim metodą zindywidualizowaną określaną nazwą *case work*. Termin ten wprowadzony został do literatury przedmiotu przez M. Richmond, a w Polsce zastosowany został w pracy wychowawczej już w okresie międzywojennym przez Helenę Radlińską i oznacza pracę na rzecz jednostki i jej rodziny⁵. W oparciu o tę metodę uznaje się, że ważna jest akceptacja podopiecznego, a sam sposób prowadzenia indywidualnego przypadku przez kuratora nie zależy bynajmniej od czynu, jaki skazany popełnił, lecz od aktualnych jego problemów i potrzeb. Należy jednak pamiętać i być świadomym, że zaspokojenie potrzeb pierwszego rzędu przez podopiecznego, czyli biologicznych, pozwala dopiero na realizację potrzeb wyższego rzędu, czyli psychicznych i społecznych. Jeśli więc dozorowany jest osobą bezrobotną, borykającą się z problemami finansowymi i ma niezaspokojoną potrzebę bezpieczeństwa, na dalszy plan zostaną u niego odsunięte potrzeby poznawcze czy samorealizacji i trudno będzie zachęcić go do efektywnej pracy nad zmianą własnego zachowania oraz samorozwoju⁶.

W każdej sytuacji, która polega na niesieniu pomocy drugiej osobie w bezpośredniej relacji międzyludzkiej czynnik osobowościowy odgrywa znaczącą rolę. Człowiek w swej naturze jest istotą jedyną i niepowtarzalną. Dlatego zindywidualizowana pomoc i wsparcie dostosowane do typu osobowości wychowanka, jak również odpowiednie metody postępowania resocjalizacyjnego do-

³ Z. Ostrihanska, A. Greczuszkin, *Praca z indywidualnym przypadkiem w nadzorze rodzinnego kuratora sądowego*, Norbertinum, Lublin 2000, s. 9.

⁴ P. P. Barczyk, *Zadania założone działalności kuratora sądowego a uwarunkowania ich realizacji jako przesłanka aktywizacji form profilaktyki społecznej*. [W:] *Wielowymiarowość aktywności i aktywizacji*, red. S. Guz, T. Sokołowska-Dzioba, A. Pielecki, Warszawa 2008, s. 216 i in.

⁵ D. Lałak, *Teoretyczny i praktyczny sens metody indywidualnych przypadków*. [W:] T. Pilch, I. Leparczyk, *Pedagogika społeczna*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 1995, s. 75.

⁶ M. Konopczyński, *Twórcza resocjalizacja*, MEN, Warszawa 1996, s. 48.

brane do jego psychiki to przesłanki, które powinny wyznaczać kierunki pracy profesjonalnie przygotowanego społecznego kuratora sądowego.

W trakcie oddziaływania resocjalizacyjnego, jak i profilaktycznego kurator może udzielać podopiecznemu wsparcia:

- informacyjnego – w całej resocjalizacji skazanego kurator udziela istotnych uwag dotyczących kary pozbawienia wolności, warunków pomyślnego jej ukończenia, konsekwencji ewentualnego naruszenia norm prawnych. Dostarcza również wiedzy, która sprzyja lepszemu zrozumieniu sytuacji i położenia podopiecznego;
- emocjonalnego – polegającego na wzmacnianiu i podtrzymywaniu pozytywnego nastawienia podopiecznego. Należy zaznaczyć, że nie zawsze jednak dochodzi do tego rodzaju pomocy podczas oddziaływania resocjalizacyjnego przez kuratora, ponieważ dozorowany może nie oczekiwać takiej pomocy lub kurator może nie być gotów tego wsparcia udzielić;
- rzeczowego – kierowanie podopiecznych do instytucji udzielających pomocy w zakresie świadczeń materialnych;
- instrumentalnego – który jest rodzajem instruktażu dotyczącego pożądanych w toku probacji sposobów postępowania. Polega on również na modelowaniu odpowiednich zachowań zaradczych⁷.

Należy zwrócić jednak uwagę, że na udzielaną pomoc i skonkretyzowane wcześniej problemy podopieczny może reagować, stosując różne mechanizmy obronne, np. regresję, i dążyć do wykorzystania udzielonego mu wsparcia dla zabezpieczenia własnych potrzeb, jednocześnie próbując uniknąć realizacji stawianych wobec niego wymagań czy obowiązków.

Zdarza się, że czasami dozorowany zaprzecza również istnieniu problemów, nie przyjmując w ogóle do wiadomości, że występują jakiegokolwiek trudności związane z przystosowaniem go do warunków wolnościowych⁸.

Dlatego w trakcie wsparcia, jakiego udziela skazanemu kurator, powinien on dążyć przede wszystkim do podniesienia stopnia motywacji dozorowanego i uświadomić mu, że oczekuje się od niego postępowania zgodnego z normami społecznymi, a także uznania społecznej hierarchii wartości. Ponadto powinien pobudzić w nim aktywność, aby chciał sam uczestniczyć w rozwiązywaniu własnych niepowodzeń życiowych, rzutujących na sferę jego postawy⁹.

Poza posiadaną wiedzą i umiejętnościami kurator, aby osiągnąć zamierzone cele, powinien stać się dla podopiecznego i jego rodziny osobą socjalizująco znaczącą, która odznacza się taktem i dyskrecją. Dozorowany musi mieć świadomość, że kuratora może obdarzyć zaufaniem oraz poczucie, że w jego osobie ma swojego sprzymierzeńca.

Z kolei kurator nie może zapominać, że kontakt między podopiecznym a nim ma charakter asymetryczny, gdyż o takiej zależności zdecydował sąd i powinien mieć przede wszystkim znaczenie zawodowe, a rozwiązywanie konfliktów bez porażek powinno być wynikiem wysokiej motywacji każdej ze stron. Do-

⁷ K. Malińska, „Nowiny Psychologiczne” 2004, nr 4, s. 90.

⁸ A. Bałandynowicz, *Probacja. System sprawiedliwego karanía. Kodeks*, Warszawa 2002, s. 227.

⁹ Tamże, s. 275.

brze przygotowany merytorycznie kurator nie będzie więc tworzył sytuacji konfliktowych, ale gdy się pojawią, nie będzie też ich unikał¹⁰. Trzeba jednak zaznaczyć, iż wypracowanie wzajemnego zaufania pomiędzy kuratorem a podopiecznym i stworzenie w jego obrębie wspólnej płaszczyzny międzypodmiotowej z jasno określonymi regułami działania nie jest sprawą łatwą.

Do istotnych przeszkód w budowaniu trwałych i autentycznych więzi można zaliczyć przede wszystkim powszechnie panującą niechęć osób będących w trudnej sytuacji życiowej do pomocy zinstytucjonalizowanej: policji, ośrodków pomocy i placówek opiekuńczych, sądu, jak również kuratora będącego jego reprezentantem. Chłodny i zdystansowany stosunek skazanych do otoczenia społecznego wyzwalają też stereotypy stygmatyzujące, etykietujące oraz marginalizujące ludzi będących w konflikcie z prawem¹¹.

Pracując z osobami, które naruszyły normy prawne, łatwo jest z pozycji kuratora wyznaczać im cele resocjalizacyjne. Wyznaczone cele, które z założenia są dobre dla istoty dozoru, wcale nie muszą być zgodne z oczekiwaniami i planami życiowymi probanta. I tak np. jeżeli działania kontrolne kuratora zdominują oferowaną przez niego pomoc i wsparcie, to osoba dozorowana z reguły będzie dążyła do uchylania się spod kontroli kuratora¹². Nadto nadmierne forsowanie przez kuratora swoich planów resocjalizacyjnych może prowadzić do oporu i osłabienia relacji z osobą dozorowaną. Przy zastosowaniu schematycznej, nakazowej strategii postępowania zachodzi duże prawdopodobieństwo, że uzyskane pozytywne efekty w czasie trwania okresu próby przerodzą się w formę wyuczonej bezradności lub po zakończeniu dozoru będą tylko pozornym wpisem w aktach sądowych.

Zatem w realizacji celów i zadań wychowawczych powstałe trudności powinny być realizowane stopniowo, aby skazany nie zniechęcił się nieudanymi próbami. Dlatego w procesie resocjalizacji bardzo ważne staje się uwzględnienie przez kuratora pozytywnych cech jednostki i jej możliwości rozwojowych, co stanowi istotny czynnik motywujący dozorowanego do pozytywnych zmian. Również efektywną strategią powinno być dawanie podopiecznym możliwości wyboru w ustalaniu ich własnych priorytetów życiowych, a następnie wspólne wynegocjowanie maksymalnie zgodnego stanowiska.

W procesie probacyjnym należy nieustannie korygować zachowania podopiecznych w taki sposób, aby to oni sami chcieli samodzielnie kierować własnym życiem i dokonywać właściwych wyborów¹³. Jeżeli w tym pożądanym kierunku ewaluują zmiany, to jest to niewątpliwie dobry moment, w którym należałoby zmniejszyć intensywność oddziaływania kontrolno-wychowawczego, a zwiększyć swobodę działania podopiecznego w wybranych płaszczyznach, bowiem wyższy poziom autonomii wychowanka sprzyja kształtowaniu się w nim sprawniejszych mechanizmów kontroli wewnętrznej¹⁴. Wychowanie resocjalizacyjne i profilaktyczne spełni swoje zadanie wówczas,

¹⁰ *Współczesna kuratela sądowa*, red. B. Zinkiewicz, GWSP, Mysłówice 2006, s. 85.

¹¹ Tamże, s. 22.

¹² A. Bałandynowicz, *Probacja...*, dz. cyt., s. 227.

¹³ K. Malińska, dz. cyt., s. 90.

¹⁴ L. Pytka, *Pedagogika resocjalizacyjna*, APS, Warszawa 2000, s. 62.

kiedy wychowanek może powrócić do społecznego środowiska, z którego pochodzi, i żyć w nim zgodnie z wartościami i normami ogólnie przyjętymi za prawne społecznie¹⁵.

Dlatego kurator jako wychowawca i doradca powinien posiadać predyspozycje osobowościowe, które pozwoliłyby mu stać się autorytetem dla osób ukształtowanych w środowisku, w którym brakuje tych autorytetów i wzorów. Powinien kierować się uniwersalną zasadą „Najpierw bądź sam i bądź tym, kim przez Ciebie mogą być inni”¹⁶.

Aby praca kuratora sądowego przynosiła jak najlepsze rezultaty, musi on reprezentować wobec skazanego również i odpowiednią postawę etyczną, której ważną cechą jest spolegliwość. Spolegliwy model osobowościowy kuratora sądowego określić można jako życzliwego opiekuna pozytywnie nastawionego wobec podopiecznego, skłonnego do pomocy i wrażliwego na jego potrzeby, będącego zarazem oparciem w trudnych dla niego sytuacjach i okolicznościach¹⁷. Jednak owa spolegliwość nie może przesłonić kuratorowi obiektywnej oceny sytuacji i podejmowania adekwatnej do niej decyzji. Sprawujący dozór wszystkie osądy i opinie musi wydawać ze świadomością ich późniejszych konsekwencji dla podopiecznych, gdyż na podstawie zebranych informacji i wysuniętych przez niego wniosków sąd podejmować będzie wiążące decyzje. Zważywszy, że społeczność podopiecznych charakteryzuje się postawami negatywnymi, wynikającymi z demoralizacji, a ich zachowanie często bywa konfliktowe i stresujące dla kuratora, trudne jest do pogodzenia spolegliwe traktowanie podopiecznego z jednoczesnym kontrolnym aspektem prowadzenia przypadku. Niemniej kompetentny i merytorycznie przygotowany społeczny kurator sądowy musi umieć zrozumieć zaistniałe sytuacje i w odpowiednim momencie prawidłowo rozpoznać potrzeby i problemy osób, którymi się zajmuje.

Posiadanie takich umiejętności w praktycznym działaniu pozwoli kuratorom lepiej dotrzeć do skomplikowanych wewnątrz podopiecznych, a zarazem zrozumieć zależności między postępowaniem podsądnych a ich problemami życiowymi.

Ważny dla praktyki społecznej jest stały, planowy, przemyślany monitoring funkcjonowania dozorów kuratorskich, a upowszechnienie jego wyników może mieć znaczący wpływ na kształtowanie się profilaktyki i wychowania.

Badania własne

W nawiązaniu do powyższych rozważań chciałbym przedstawić wyniki badań, które przeprowadzone zostały wśród kuratorów społecznych dla osób dorosłych w Sądzie Rejonowym w Gliwicach w czwartym kwartale 2008 roku.

---

¹⁵ Z. Iwański, *Wprowadzenie do pedagogiki resocjalizacyjnej*, Novum, Płock 2003, s. 102.

¹⁶ *Kompetencje dydaktyczne i opiekuńczo-wychowawcze nauczycieli w zreformowanej szkole*, red. K. Misiołek, GWSP, Mysłówice 2000, s. 18.

¹⁷ *Tadeusz Kotarbiński. Pisma etyczne*, red. P. J. Smoczyński, Ossolineum, Wrocław 1987, s. 378.

Próba badawcza obejmowała sześćdziesięciu siedmiu respondentów. Kurator społeczny w Sądzie Rejonowym w Gliwicach zazwyczaj jest kobietą, w przedziale wiekowym pomiędzy trzydzieści a czterdzieści lat, z wykształceniem wyższym pedagogicznym i zajmuje się kuratelą społeczną powyżej pięciu lat.

W wyniku przeprowadzonych badań empirycznych stwierdzam, co następuje:

1) Wskazane przez opiniowanych motywacje do podejmowania się funkcji kuratorów społecznych są wypadkową różnych czynników, które w praktycznym działaniu mają zasadnicze znaczenie dla autentyczności i aktywności osoby pracującej społecznie.

2) Wśród kuratorów, którzy podjęli się tej funkcji, najwięcej odpowiedzi skierowanych zostało na motywacje altruistyczne i merytoryczne. Oznacza to, że u tych osób świadomość, przeświadczenie i chęć niesienia pomocy innym jest bardzo wysoko ustawiona w hierarchii ich wartości. Ponadto motywacje, którymi się te osoby kierowały, wypływają z ich własnych potrzeb i zainteresowań, nie są więc stymulowane zewnętrznym przymusem lub nakazem. Dlatego też takie podejście daje najlepsze efekty w prowadzonych dozorach – nie powoduje szybkiego wypalenia się, a zarazem stanowi dobry punkt wyjścia do wzbogacenia warsztatu pracy kuratora.

3) Według założeń kurateli osoby, podejmując się funkcji kuratora społecznego, powinny już na wstępie swoich działań posiadać pewne doświadczenie w prowadzeniu oddziaływań resocjalizacyjnych, wychowawczych lub opiekuńczych, jak również mieć istotne kwalifikacje przydatne w prowadzonych dozorach. Jak wykazały badania, kuratorzy posiadali w zdecydowanej większości przygotowanie specjalistyczne i wykształcenie kierunkowe o profilach: pedagogicznym, psychologicznym, resocjalizacyjnym i socjologicznym.

4) Podnoszenie kwalifikacji w trakcie sprawowania funkcji kuratora jest niemniej istotnym czynnikiem, jak wykształcenie i przygotowanie merytoryczne. W świetle przepisów i zarządzeń inicjatorem doksztalcenia i szkolenia kuratorów społecznych powinien być sąd rejonowy, a personalnie kurator zawodowy. Wyniki badań potwierdzają powyższą prawidłowość. Respondenci wykazali, że zasadniczą formą podnoszenia swoich kwalifikacji i wiedzy merytorycznej są kursy organizowane przez sąd i szkolenia prowadzone przez kuratorów zawodowych.

5) Analiza problematyki interpersonalna między kuratorem a podopiecznym oraz relacji, jakie między nimi zachodzą, wykazała, że respondenci w większości nie odnotowali agresywnych zachowań swoich podopiecznych pod swoim adresem. Zatem niski poziom agresywności podopiecznych jest pozytywnym przejawem świadczącym o tym, że pozycja społeczna kuratorów w percepcji podopiecznych jest wysoka, co z kolei stwarza warunki do podjęcia dialogu i skutecznego oddziaływania socjalizującego.

6) Częstotliwość kontaktów z podopiecznymi nie jest sztywno obowiązująca i zależy od indywidualnych potrzeb w prowadzonych dozorach, etapu dozoru i celu, jaki stawia sobie kurator. Niewątpliwie kontakty zbyt rzadkie nie będą prowadziły do skuteczności dozoru, gdyż w tej sytuacji niemożliwe jest wytworzenie prawidłowej interakcji z podopiecznym. Uśredniając, kuratorzy najczę-

ściej spotykają się z podopiecznymi jeden raz w miesiącu, deklarując przy tym częste kontakty telefoniczne.

7) W opinii ankietowanych w największym wymiarze sprawowanie funkcji kuratora społecznego ułatwia znajomość środowiska lokalnego, współpraca z różnymi instytucjami, a także aktualnie wykonywany zawód. Kuratorzy podkreślają zarazem, że największym utrudnieniem w prowadzonych dozorach jest częsta nieobecność podopiecznych w ich miejscu zamieszkania, co wiąże się z wygospodarowaniem przez kuratorów dodatkowego czasu potrzebnego na ponowne z nimi spotkanie.

8) Zdecydowana większość badanych kuratorów zadeklarowała, że najlepsze efekty w swojej działalności społecznej uzyskują poprzez systematyczną pracę z podopiecznymi oraz prowadzenie przypadku przez jednego kuratora do końca trwania jego okresu próby.

9) W większości pracownicy społeczni mają pozytywne nastawienie do pełnionej funkcji i uważają swoją pracę za efektywną.

Ponadto należy stwierdzić, że: przeobrażenia i zmiany w resocjalizacji osób skazanych dokonują się powoli i opornie, dlatego do pełnienia tej funkcji powinni być dobierani kandydaci o predyspozycjach osobowościowych warunkujących i gwarantujących prawidłowe i rzetelne prowadzenie dozoru.

Przy doborze kandydatów należałoby brać pod uwagę również ich wiek, by nie były to osoby zbyt młode, ze względu na ich często nikłe doświadczenie życiowe.

Z uwagi na zagrożenie funkcji sądowego kuratora społecznego feminizacją postulowane byłoby, aby do jej sprawowania powołać większą liczbę mężczyzn.

Jak wykazują badania własne, samo podnoszenie wiedzy i kwalifikacji przydatnych w pracy kuratorów społecznych okazuje się niewystarczającym elementem w procesie resocjalizacji. Konieczna jest również systematyczność, na którą składają się chęci i motywacja, a także pozostałe czynniki, jak: znajomość i umiejętność zastosowania w praktyce metod resocjalizacyjnych, odpowiednio długi czas prowadzenia przypadku oraz cechy osobowościowe kuratorów.

Podstawową trudność w ocenie kwalifikacji kuratorów społecznych, a co za tym idzie – i efektywności w sprawowanych dozorach stanowi fakt, że kuratorzy nawet po długim okresie dozoru nie mają całkowitej pewności, co do trwałości prawidłowych postaw podopiecznych i ze względu na ograniczenia prawne nie posiadają informacji zwrotnych po zakończeniu okresu próby co do powrotu byłych podopiecznych na drogę przestępstwa. Dlatego wyznaczniki efektywności pracy kuratorów społecznych mogą być oceniane jedynie za pomocą kryteriów nieformalnych, tj. subiektywnych odczuć osoby dokonującej oceny, a także w sposób relatywny, a nie ostateczny.

Wnioski końcowe

W wyniku przeprowadzonych badań własnych oraz analizy literatury przedmiotowej można sformułować następujące wnioski końcowe:

- instytucja kuratora sądowego jako jeden z wielu komplementarnych elementów sieci wsparcia społecznego odgrywa istotną rolę w kształtowaniu i modyfikowaniu systemu wartości podopiecznych i dąży do tego, aby ich rozwój osobowy był zbieżny z celami i wartościami ogólnospołecznymi;
- w praktycznej ocenie warto jest inwestować w rozwój kurateli, ponieważ jest to zawsze inwestycja w człowieka, uzasadniona ekonomicznie – jest bowiem najtańszą formą resocjalizacji, społecznie, gdyż zachowuje i chroni więzy rodzinne, a także moralnie, bo przekazuje podstawowe zasady i wartości.

Bibliografia

- Bałandynowicz A., *Probacja. System sprawiedliwego karania. Kodeks*, Warszawa 2002.
- Barczyk A., Barczyk P. P., *Wybrane zagadnienia historii resocjalizacji*, Impuls, Kraków 1999.
- Barczyk P. P., *Zadania założone działalności kuratora sądowego a uwarunkowania ich realizacji jako przesłanka aktywizacji form profilaktyki społecznej*. [W:] *Wielowymiarowość aktywności i aktywizacji*, red. S. Guz, T. Sokołowska-Dzioba, A. Pielecki, Warszawa 2008.
- Iwański Z., *Wprowadzenie do pedagogiki resocjalizacyjnej*, Novum, Płock 2003.
- Kompetencje dydaktyczne i opiekuńczo-wychowawcze nauczycieli w zreformowanej szkole*, red. K. Misiołek, GWSP, Mysłowice 2000.
- Konopczyński M., *Twórcza resocjalizacja*, MEN, Warszawa, 1996.
- Lalak D., *Teoretyczny i praktyczny sens metody indywidualnych przypadków*. [W:] T. Pilch, I. Leparczyk, *Pedagogika społeczna*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 1995.
- Lipski A., *Koncepcja organizacji uczącej się w kontekście edukacji i gospodarki*. [W:] *Status prawno-organizacyjny i pedagogiczny szkolnych nierasowych środowisk wychowawczych*, red. A. Barczyk, P. P. Barczyk, GWSP, Mysłowice 2008.
- Malińska K., „Nowiny Psychologiczne” 2004, nr 4.
- Ostrihanska Z., Greczuszkin A., *Praca z indywidualnym przypadkiem w nadzorze rodzinnego kuratora sądowego*, Norbertinum, Lublin 2000.
- Pytka L., *Pedagogika resocjalizacyjna*, APS, Warszawa 2000.
- Tadeusz Kotarbiński. *Pisma etyczne*, red. P. J. Smoczyński, Ossolineum, Wrocław 1987.
- Współczesna kuratela sądowa*, red. B. Zinkiewicz, GWSP, Mysłowice 2006.